

Nd.

769. Frumvarp til laga

[309. mál]

um viðskiptabanka.

Flm.: Matthías Á. Mathiesen, Albert Guðmundsson, Matthías Bjarnason, Birgir Ísl. Gunnarsson, Eggert Haukdal, Friðrik Sophusson, Geir Hallgrímsson, Halldór Blöndal, Jósef H. Þorgeirsson, Ólafur G. Einarsson, Ragnhildur Helgadóttir, Steinþór Gestsson, Sverrir Hermannsson.

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Lög þessi taka til viðskiptabanka í eigu ríkisins, sem hér eftir verða nefndir ríkisviðskiptabankar, og viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi, bæði þeirra, sem þegar eru starfandi, og þeirra, sem síðar kunna að verða stofnaðir. Viðskiptabankar í hlutafélagsformi verða hér eftir nefndir hlutafélagsbankar.

Ríkisviðskiptabankarnir eru Búnaðarbanki Íslands, Landsbanki Íslands og Útvegsbanki Íslands.

Ríkisviðskiptabankarnir eru sjálfstæðar stofnanir, er lúta hver um sig sérstakri stjórn samkvæmt lögum þesum.

Viðskiptabankar, aðrir en ríkisviðskiptabankar, verða ekki reknir nema í hlutafélagsformi. Til þess að nýr hlutafélagsbanki verði stofnaður þarf inngreitt hlutafé að nema 5 milljónum króna hið lægsta, miðað við verðgildi peninga við gildistöku þessara laga, og skal þessi lágmarkskrafa breytast í hátt við breytingar á verðgildi peninga, eins og þær hafa verið að mati ráðherra. Ákvæði laga um hlutafélög gilda um hlutafélagsbanka, brjóti þau ekki í bága við lög þessi.

Ráðherra skal veita viðskiptabanka starfsleyfi að uppfylltum þeim skilyrðum, sem lög mæla fyrir um.

2. gr.

Ríkissjóður ber ábyrgð á öllum skuldbindingum ríkisviðskiptabankanna.

3. gr.

Heimili og varnarþing ríkisviðskiptabankanna er í Reykjavík. Viðskiptabanki getur haft útibú og umboðsskrifstofur þar sem bankaráð ákveður.

4. gr.

Hlutverk viðskiptabanka er að reka hvers konar viðskiptabankastarfsemi, eins og hún er nánar skýrgreind í III. kafla laganna.

Viðskiptabönkum er einum heimilt að reka almenna viðskiptabankastarfsemi hér á landi.

Seðlabanka Íslands, ríkisviðskiptabönkunum og hlutaðfélagsbönkunum er einum heimilt að nota í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið „banki“ eitt sér eða samtengt öðrum orðum. Nú hefur aðili notað orðið banki í firma sínu eða til skýringar á starfsemi sinni, og skal þá ráðherra veita honum hæfilegan frest til að leggja það niður.

5. gr.

Mál, er varða viðskiptabanka, falla stjórnarfrarslega undir ráðherra þann, er fer með bankamál.

Um starfsemi Stofnlánadeildar verslunarfyrirtækja (verslunarlánasjóðs) og Stofnlánadeildar samvinnufélaga fer eftir sérstökum lögum og reglugerðum, sem um þessar stofnanir gilda.

Um starfsemi Veðdeildar Landsbanka Íslands, Veðdeildar Búnaðarbanka Íslands og Stofnlánadeildar landbúnaðarins fer eftir sérstökum lögum og reglugerðum, sem um þær gilda.

II. KAFLI

Stjórn.

Ríkisviðskiptabankar.

6. gr.

Yfirstjórn ríkisviðskiptabanka er í höndum þess ráðherra, sem fer með bankamál, svo og bankaráðs, svo sem fyrir er mælt í lögum þessum.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. hefur ráðherra sá, sem fer með landbúnaðarmál, yfirstjórn Stofnlánadeildar landbúnaðarins.

Bankastjórn skipuð bankastjórum, sem ekki skulu vera fleiri en þrír, hefur með höndum framkvæmdastjórn hvers banka.

7. gr.

Ráðherra getur hvenær sem er krafist bankaráð og bankastjórn um yfirlit yfir rekstur og hag bankans.

8. gr.

Bankaráð hvers ríkisviðskiptabanka skipa fimm menn kosnir hlutbundinni kosningu af Alþingi til fjögurra ára í senn ásamt jafnmörgum til vara. Ráðherra skipar einn hinna kjörnu aðalmanna formann bankaráðs til fjögurra ára, en annan þeirra varaformann.

9. gr.

Bankaráð ræður bankastjóra og segir þeim upp starfi. Skulu þeir ráðnir með tólf mánaða gagnkvæmum uppsagnarfresti. Þó getur bankaráð að höfðu samráði við ráðherra vikið bankastjóra frá fyrirvaralaust og án sérstakrar launagreiðslu, ef hann hefur brotið af sér í starfi. Bankaráð skal skýra bankastjóra skriflega frá ástæðum fyrir uppsögn eða frávikningu úr starfi.

Bankaráð setur bankastjórum erindisbréf. Einnig staðfestir það, að fengnum tillögum bankastjórnar, verkaskiptingu bankastjóra.

Hlutafélagsbankar.

10. gr.

Hluthafafundur fer með æðsta vald í málefnum hlutafélagsbanka með þeim hætti, sem lög ákveða og samþykktir bankans, sbr. 50. gr. þessara laga.

11. gr.

Bankaráð fer með málefni hlutafélagsbanka milli hluthafafunda.

Bankaráð hlutafélagsbanka skal skipað minnst fimm mönnum og jafnmörgum til vara. Bankaráð skal kosið af hluthöfum á aðalfundi. Formaður skal kosinn sérstaklega. Nánari reglur um kosninguna skal setja í samþykktir, sbr. 50. gr.

12. gr.

Bankastjórn skipuð bankastjórum, sem ekki skulu vera fleiri en þrír, hefur með höndum framkvæmdastjórn hvers banka. Bankaráð ræður bankastjóra og segir þeim upp starfi.

Bankaráð setur bankastjórum erindisbréf. Einnig staðfestir það verkaskiptingu bankastjóra, að fengnum tillögum þeirra.

Sameiginleg ákvæði.

13. gr.

Bankaráð hefur yfirumsjón með málefnum viðskiptabanka í samræmi við lög og reglugerðir eða samþykktir.

Bankaráð ræður, að fengnum tillögum bankastjóra, aðstoðarbankastjóra og útibússtjóra og segir þeim upp starfi.

Bankaráð ræður forstöðumann endurskoðunardeildar bankans og segir honum upp starfi.

14. gr.

Bankaráð ákveður hverjir hafi heimild til að rita firma bankans svo að skuldbindandi sé fyrir hann.

15. gr.

Bankaráð skal ávallt taka ákvarðanir um eftirtalda málaflokka, að fengnum tillögum bankastjórnar:

- a) Byggingu, kaup, sölu og veðsetningu á fasteignum bankans.
- b) Kaup og sölu hlutabréfa og annarra eignarhluta í öðrum fyrirtækjum.
- c) Stofnun útibúa og umboðsskrifstofa.
- d) Ákvörðun um almenna innláns- og útlánsvexti.
- e) Yfirtöku eða framsal á starfsemi (eignum og skuldum) frá eða til annarrar innlánsstofnunar.
- f) Afskriftir af eignum bankans í sambandi við ársuppgjör, þ. m. t. afskriftir útlána.

Við ákvörðun vaxta samkvæmt staflið d er bankastjórn og bankaráði viðskiptabanka óheimilt að hafa samráð við bankastjórnir eða bankaráð annarra banka.

Bankaráð ríkisviðskiptabanka skal taka ákvörðun um ráðstöfun á tekjuafgangi til vara-sjóðs og annarra sjóða bankans, að fengnum tillögum bankastjórnar. Bankaráð hlutafélagsbanka skal leggja fyrir hluthafafund tillögu um ráðstöfun tekjuafgangs, að fengnum tillögum bankastjórnar.

Bankaráð getur, að fenginni umsögn bankastjórnar, sett almennar reglur um lánveitingar bankans, ef það telur ástæðu til.

Bankaráð fjallar einnig um önnur mál, sem bankastjórn leggur fyrir það eða það skal annast samkvæmt lögum þessum.

16. gr.

Bankastjórn viðskiptabanka annast daglega stjórn bankans. Hún tekur ákvarðanir um einstakar lánveitingar og ráðstafar að öðru leyti fé bankans og stendur fyrir rekstri hans. Henni ber að sjá um, að bankareksturinn sé í öllum greinum samkvæmt lögum þessum, reglugerðum eða samþykktum og ákvörðunum bankaráðs.

17. gr.

Formaður bankaráðs og bankastjórn undirbúa fundi bankaráðs, þar sem reglulega skulu gefnar skýrslur um störf og hag bankans.

Bankaráð heldur fundi eftir þörfum, en nánari ákvæði um fundafjölda skal setja í reglugerð eða samþykktir.

18. gr.

Bankastjórar eða aðstoðarbankastjórar mega ekki eiga sæti í bankaráði, en þeir skulu sitja bankaráðsfundi nema fjallað sé um mál, er varða þá sjálfa.

19. gr.

Bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar mega ekki stunda sjálfstæðan atvinnurekstur. Þeir mega ekki heldur án leyfis bankaráðs taka þátt í stjórn eða rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana en bankans, sem stjórnarmenn, starfsmenn eða á annan hátt.

20. gr.

Ráðherra ákveður þóknun bankaráðsmanna ríkisviðskiptabanka og varamanna þeirra. Hluthafafundur (aðalfundur) ákveður þóknun bankaráðsmanna hlutafélagsbanka og varamanna þeirra.

Laun, eftirlaun og önnur ráðningarkjör bankastjóra og aðstoðarbankastjóra skulu ákveðin af bankaráði.

Bankaráð kemur fram fyrir hönd viðskiptabanka við samningagerð um laun og kjör annarra starfsmanna. Um ákvörðun launa og starfskjara annarra starfsmanna ríkisviðskiptabanka fer eftir ákvæðum laga um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins.

III. KAFLI

Starfsemi.

21. gr.

Starfsemi viðskiptabanka er fólgin í geymslu og ávöxtun fjár, miðlun á peningum og annarri banka- og þjónustustarfsemi, sem er í eðlilegum tengslum við slík viðskipti.

Viðskiptabanka er ekki heimil önnur starfsemi en um getur í 1. mgr. Um frekari afmörkun á starfsvettvangi viðskiptabanka fer eftir öðrum ákvæðum í lögum þessum, reglugerðum settum samkvæmt þeim, sbr. 50. gr., og samþykktum, þegar í hlut á hlutafélagsbanki, sbr. 50. gr.

22. gr.

Viðskiptabanki hefur rétt til að versla með erlendan gjaldeyri.

Við verslun með erlendan gjaldeyri, varðveislu erlends gjaldeyris, samninga um yfirdráttarheimildir hjá erlendum bönkum og um erlendar lántökur er viðskiptabanki háður ákvæðum laga um Seðlabanka Íslands og laga um skipan innflutnings- og gjaldeyrismála.

23. gr.

Viðskiptabanka er ekki heimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans eða vegna líklegrar aukningar á þeirri starfsemi.

Viðskiptabanka er heimilt að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum eða stofnunum, sem reka bankastarfsemi eða aðra starfsemi, sem skyld er bankastarfsemi eða í eðlilegum tengslum við hana. Um heimild viðskiptabanka til að eiga hlutabréf í öðrum innlendum viðskiptabanka skal þó fara eftir ákvæðum í næstu mgr. hér á eftir.

Umfram það, sem segir í 2. mgr., má samtala bókfærðs virðis hlutabréfaeignar í fyrirtæki og lána, tryggðora með handveði í hlutabréfum sama fyrirtækis, ekki fara fram úr 2% af eigin fé viðskiptabanka, miðað við upphaf árs. Þessi heimild tekur einungis til hlutabréfa, sem selja má og veðsetja hömlulaust, sbr. 18. gr. laga um hlutafélög, nr. 32/1978. Bókfært heildarvirði hlutabréfa af þessu tagi í eigu viðskiptabanka má ekki fara fram úr 15% af eigin fé.

Umfram það, sem hér er heimilað, má viðskiptabanki ekki á neinn hátt bera ábyrgð sem þátttakandi eða meðeigandi í rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana, sbr. þó 24. gr.

24. gr.

Viðskiptabanka er heimilt án takmarkana að yfirtaka eignir til að tryggja fullnustu kröfu. Eignirnar skulu seldar jafnskjótt og það er talið hagkvæmt að mati bankaráðs, að fengnum tillögum bankastjórnar, sbr. 15. gr., a- og b-lið.

25. gr.

Við opnun allra innlánsreikninga skal skrá nafn reikningseiganda ásamt nafnnúmeri eða fyrirtækisnúmeri.

Eigendur innlánsreikninga, sem ekki eru í samræmi við framangreind ákvæði, skulu koma þeim í rétt horf samkvæmt ákvæðum lagagreinar þessarar innan 5 ára frá gildistöku laganna.

Nánari ákvæði um inn- og útborgun innlánsfjár skal setja í reglugerð ríkisviðskiptabanka, sbr. 50. gr., og í samþykktir hlutafélagabanka, sbr. 50. gr.

26. gr.

Fé ófullráða manna og almannastofnana má setja á vöxtu í viðskiptabanka.

Viðskiptabanki tekur við geymslufé (depositum).

Fé það, sem lagt hefur verið í viðskiptabanka, ásamt vöxtum þess, er undanþegið kyrretningu eða löghaldi, meðan það stendur þar.

27. gr.

Um fyrningu á innlánsfé fer eftir 2. gr. laga nr. 14/1905.

Glatist innlánsaskilríki eða viðtökuskírteini, er bankinn hefur gefið út fyrir handveði eða geymslufé, getur bankastjórnin stefnt til sín handhafa nefndra skjala með sex mánaða fyrirvara og birt stefnuna þrisvar sinnum í Lögbirtingablaði.

Gefi enginn sig fram innan frestsins falla niður öll réttindi á hendur bankanum skv. innlánsaskilríkinu eða viðtökuskírteininu. Skal banki þá, að ósk þess sem fengið hafði hið fyrra innlánsaskilríki eða viðtökuskírteini afhent úr bankanum, gefa út nýtt innlánsaskilríki eða viðtökuskírteini honum til handa eða þeim, sem sannar að hann leiði rétt sinn löglega frá þessum aðila, og skal hið nýja skjal vera með sömu skilmálum og hið fyrra.

28. gr.

Fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til við viðskiptabanka, skulu að jafnaði teknar fullnægjandi tryggingar að mati bankans.

Heimilt er að stofna til skuldbindinga við viðskiptabanka án veðs eða ábyrgðar annarra hafi bankinn aflað sér upplýsinga um viðkomandi viðskiptaaðila, sem að mati bankans sýna að slíkra trygginga sé ekki þörf. Á meðan slík skuldbinding stendur skal bankinn fylgjast

reglulega með afkomu og efnahag viðskiptaaðilans, þannig að grípa megi í tæka tíð til ráðstafana til að tryggja hagsmuni bankans, ef þörf krefur.

Þegar um smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé bankans er heimilt að víkja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., enda liggja fyrir fullnægjandi vitneskja að mati bankans um greiðslugetu viðskiptaaðilans.

29. gr.

Heildarskuldbindingar eins viðskiptaaðila við viðskiptabanka mega ekki nema meiru en 30% af bókfærðu eigin fé bankans, nema til komi samþykki bankaráðs, en með öllu er óheimilt, að farið sé fram úr 50% af eigin fé. Sama gildir um heildarskuldbindingar fleiri en eins viðskiptaaðila, sem eru svo fjárhagslega tengdir, að með tilliti til útlánaáhættu verður að skoða skuldbindingar þeirra við bankann í einu lagi.

Til heildarskuldbindinga skal undantekningarlaust telja allar skuldbindingar viðskiptaaðila við bankann, þ. m. t. ábyrgðir, sem bankinn hefur gengið í fyrir viðskiptaaðilann. Sé skuldarheimild (yfirdráttarheimild, víxlakvóti eða önnur slík heimild) önnur en bókfærð skuldbinding skal á hverjum tíma telja þá upphæð, sem hærri er.

Til heildarskuldbindinga skal einnig telja eignaraðild, sem viðskiptabanki kann að eiga að viðkomandi fyrirtækjum og stofnunum, sbr. 2. og 3. mgr. 23. gr.

30. gr.

Bankastjórar og aðstoðarbankastjórar og makar þeirra mega ekki vera skuldugir viðkomandi viðskiptabanka, hvorki sem aðalskuldarar né ábyrgðarmenn annarra.

Aðrir starfsmenn en um getur í 1. mgr. mega ekki vera skuldugir viðkomandi banka nema eftir sérstökum reglum, sem bankaráð setur, að fengnum tillögum bankastjórnar.

Forstöðumaður endurskoðunaræildar skal á hálfis árs fresti gefa bankaráði og bankaefartilritinu skýrslu um stöðu fjárhagslegra viðskipta bankaráðsmanna, varamanna þeirra, endurskoðenda og maka þeirra við viðkomandi banka.

Ekki mega bankaráðsmenn, varamenn þeirra, endurskoðendur né starfsmenn koma fram sem umboðsaðilar annarra gagnvart bankastjórn varðandi lánbeiðnir eða aðrar fyrirgreiðslubeiðnir.

IV. KAFLI

Lausafjárstaða og eiginfjárstaða.

31. gr.

Viðskiptabanki skal kappkosta að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur, sem starfsemi bankans fylgja. Með lausu fé er átt við peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í innlendum og erlendum bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir.

32. gr.

Bókfært eigið fé viðskiptabanka má ekki vera lægra en sem svarar 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings að frádregnum peningum í sjóði, innstæðum í Seðlabanka Íslands og í öðrum viðskiptabönkum, ríkisvixlum og ríkisskuldbréfum, en að viðbættum þeim ábyrgðum, sem bankinn hefur tekið að sér fyrir viðskiptaaðila sína.

V. KAFLI

Reikningsskil.

33. gr.

Reikningsár viðskiptabanka skal ákveðið í reglugerð eða samþykktum. Fyrir hvert reikningsár skal gerður ársreikningur.

Um gerð ársreiknings fer eftir lögum og góðri reikningsskilavenju, bæði að því er varðar uppsetningu reikningsins, mat á hinum einstöku liðum og önnur atriði.

Ráðherra skal setja nánari reglur um gerð ársreiknings að fengnum tillögum banka-
eftirlitsins.

34. gr.

Ársreikningur skal lagður fyrir endurskoðendum eigi síðar en tveim mánuðum eftir lok reikningsárs.

Ársreikningur skal undirritaður af bankaráði og bankastjórum. Hafi bankaráðsmaður eða bankastjóri fram að færa athugasemdir við ársreikning, skal hann undirritaður með fyrirvara, og koma skal fram hvers eðlis fyrirvarinn er.

Endurskoðaður ársreikningur ríkisviðskiptabanka skal lagður fyrir ráðherra til staðfestingar eigi síðar en þrem mánuðum eftir lok reikningsárs.

35. gr.

Ársreikningur viðskiptabanka skal liggja frammi á öllum afgreiðslustöðum bankans og skal afhentur hverjum viðskiptaaðila sem þess óskar.

Ársreikningur skal birta í Stjórnartíðindum. Ársfjórðungslegt efnahagsyfirlit skal jafnframt birta í Lögbirtingablaðinu í því formi, sem bankaeftirlitið ákveður.

VI. KAFLI

Endurskoðun.

36. gr.

Endurskoðun hjá ríkisviðskiptabanka skal framkvæmd af tveim endurskoðendum, sem Alþingi kys hlutbundinni kosningu til fjögurra ára í senn, og löggiltum endurskoðanda, sem ráðherra skipar til tveggja ára í senn.

Endurskoðun hjá hlutfélagsbanka skal framkvæmd af a. m. k. tveim endurskoðendum, sem aðalfundur kys hlutbundinni kosningu til eins árs í senn. Einn endurskoðanda skal vera löggiltur endurskoðandi. Endurskoðendur má jafnt kjósa úr hópi hluthafa sem utan hans. Í samþykktum hlutfélagsbanka má ákveða annan hátt á tilnefningu löggilts endurskoðanda.

Endurskoðandi viðskiptabanka má ekki eiga sæti í bankaráði, vera starfsmaður bankans eða starfa í þágu hans að öðru en endurskoðun.

Þóknun endurskoðanda ríkisviðskiptabanka er háð samþykki ráðherra, að fengnum tillögum bankaráðs.

Þóknun endurskoðanda hlutfélagsbanka er háð samþykki aðalfundar, að fengnum tillögum bankaráðs.

Skylt er að veita endurskoðanda aðgang að öllum eigum, bókum, fylgiskjölum og öðrum gögnum bankans, og jafnframt skulu bankaráð og starfsmenn bankans veita honum allar umbednar upplýsingar, sem unnt er að láta í té.

37. gr.

Við viðskiptabanka skal starfa endurskoðunardeild, sem annast um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns, sbr. 13. gr.

38. gr.

Endurskoðendum, sbr. 36. gr., er heimilt að byggja endurskoðun sína á starfsemi endurskoðunardeildar og öðru innra eftirliti bankans. Þeir skulu gefa gaum að því, að starfsemi endurskoðunardeildar og annað innra eftirlit bankans sé í fullnægjandi horfi. Að öðru leyti skulu þeir framkvæma endurskoðun í samræmi við viðteknar endurskoðunarmenjur á hverjum tíma.

39. gr.

Endurskoðendur skulu árita ársreikning. Einnig skulu þeir semja endurskoðunar-skýrslu, sem fylgi ársreikningi, þar sem gerð sé grein fyrir endurskoðun á árinu og athugasemdum, ef einhverjar eru.

Bankaráð ríkisviðskiptabanka skal fá skýrslu endurskoðenda í hendur hæfilegum tíma áður en ársreikningur er lagður fyrir ráðherra til staðfestingar. Bankaráð hlutafélagsbanka skal fá skýrslu endurskoðenda í hendur hæfilegum tíma áður en ársreikningur er lagður fyrir aðalfund. Skal bankaráð semja svar við athugasemdum endurskoðenda, ef einhverjar eru.

Endurskoðendur skulu færa endurskoðunarbók yfir störf sín. Þeir skulu með reglubundnum hætti og ekki sjaldnar en ársfjórðungslega gera bankaráði grein fyrir niðurstöðum endurskoðunar.

Endurskoðendum er skylt að veita bankaeftirlitinu allar þær upplýsingar um málefni bankans og framkvæmd endurskoðunar, sem það kann að óska eftir og þeir geta látið í té. Ef endurskoðun leiðir í ljós verulega ágalla í rekstri bankans, varðandi innra eftirlit, greiðslu-tryggingar útlána eða önnur atriði, sem veikt geta fjárhagslega stöðu bankans eða viðskipta-traust hans, skulu endurskoðendur gera bankaeftirlitinu og bankaráði viðvart.

40. gr.

Forstöðumaður endurskoðunardeildar skal gera bankaráði og endurskoðendum, sbr. 36. gr., reglulega grein fyrir störfum deildarinnar. Hann skal jafnframt árita ársreikning bankans.

VII. KAFLI

Lok viðskiptabanka.

41. gr.

Hafi bankaráð, bankastjórn eða endurskoðendur ástæðu til að ætla, að viðskiptabanki fullnægi ekki ákvæði um eiginfjárstöðu í 32. gr. þessara laga, skal viðkomandi aðili þegar í stað gera bankaeftirlitinu viðvart.

Fáist við uppgjör bankans eða bankaeftirlitsins staðfesting á því, að eiginfjárstaðan sé ekki í tilskildu horfi, skal bankaráð þegar gera bankaeftirlitinu grein fyrir þeim ráðstöfunum, sem það hyggst gera til úrbóta.

Bankaeftirlitið leggur greinargerð bankaráðs ásamt umsögn sinni fyrir ráðherra og skal bankanum veittur sex mánaða frestur til að koma eiginfjárstöðunni í tilskilið horf. Ráðherra getur framlengt þennan frest um sex mánuði, þegar ríkar ástæður eru fyrir hendi og það getur orðið án áhættu fyrir þá, sem kröfur eiga á bankann.

Sé eiginfjárstöðu viðskiptabanka ekki komið í tilskilið horf innan áðurgreinds lokafrests, skal bankinn stöðva greiðslur sínar og skiptameðferð hefjast í samræmi við ákvæði 43. gr.

Stöðvi viðskiptabanki greiðslur sínar af öðrum ástæðum en að framan greinir, skal skiptameðferð hefjast í samræmi við ákvæði 43. gr. Að fengnum tillögum bankaeftirlitsins getur ráðherra þó tekið ákvörðun um frestun skiptameðferðar og heimilað bankanum að hefja viðskipti á ný að uppfylltum skilyrðum um fjárhagslega endurskipulagningu.

42. gr.

Ákvörðun um slit á starfsemi hlutafélagsbanka í öðrum tilvikum en greinir í 41. gr. fer eftir ákvæðum laga um hlutafélög.

Eigi að ljúka starfseminni með skuldaskilum fer um skiptameðferðina eftir ákvæðum 43. og 44. gr. laga þessara.

Sé um að ræða slit á starfseminni án skuldaskila með þeim hætti, að bankinn sé yfirtekin af annarri innlánsstofnun, eða með sameiningu tveggja eða fleiri innlánsstofnana þannig að stofnað sé nýtt félag um reksturinn, gilda ákvæði laga um hlutafélög að því er varðar slit á starfsemi hlutafélagsbanka.

43. gr.

Skiptameðferð á búi viðskiptabanka skal framkvæmd af þriggja manna skilastjórn, sem ráðherra skipar. Skilastjórn tekur við öllum heimildum bankaráðs og bankastjórnar, og jafnframt falla niður heimildir bankaráðsmanna og bankastjóra. Ef í hlut á hlutafélagsbanki, skal skilastjórn þegar kalla saman hluthafafund og kynna hluthöfum, hvernig komið er.

Laun skilastjórnar og kostnað af störfum hennar skal greiða af eignum bankans.

Ráðherra setur nánari reglur um störf skilastjórnar, þ. á m. um innköllun til þeirra, sem kröfur eiga á bankann.

44. gr.

Bú hlutafélagsbanka verður eigi tekið til gjaldþrotaskipta samkvæmt lögum, sem um þau skipti fjalla. Þó skulu eftirfarandi ákvæði gjaldþrotalaga gilda um greiðslustöðvun skv. 4. mgr. 41. gr. eftir því sem við á: 24. gr., 2. mgr. 30. gr., 31.—67. gr., 69—76. gr., svo og 77. gr., sbr. 8. kaþítula skiptalaga, nr. 3/1878. Alla fresti skal miða við upphaf greiðslustöðvunar. Riftunarmál skv. 51.—67. gr. gjaldþrotalaga skal höfða innan árs frá því að greiðslustöðvun hefist.

VIII. KAFLI

Refsiákvæði.

45. gr.

Um mál út af brotum á lögum þessum fer að hætti opinberra mála.

46. gr.

Fyrir brot á lögum þessum skal refsa með sektum eða varðhaldi, liggi ekki þyngrri refsing við broti samkvæmt öðrum lögum.

IX. KAFLI

Ýmis ákvæði og gildistaka.

47. gr.

Viðskiptabanki er undanþeginn öllum opinberum gjöldum og sköttum til ríkissjóðs, sveitarsjóða og annarra opinberra stofnana, nema sérstaklega sé um skattskylduna mælt í lögum.

Bækur viðskiptabanka, ávísanir og hvers konar skuldbindingar, sem gefnar eru út af bankanum og í nafni hans, svo og skuldbindingar, sem veita bankanum handveðsrétt, arðmiðar af skuldabréfum bankans og framsöl þeirra, skulu undanþegin stimpilgjaldi.

48. gr.

Bankaráðsmenn, bankastjórar og allir starfsmenn viðskiptabanka eru bundnir þagnarskyldu um allt það, er varðar hagi viðskiptamanna bankans, og um önnur atriði, sem þeir fá

vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins, nema dómari úrskurði að upplýsingar sé skylt að veita fyrir dómi eða lögreglu eða skylda sé til að veita upplýsingar lögum samkvæmt. Pagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

49. gr.

Nú er fasteign seld á nauðungaruppboði eða við gjaldþrotaskipti, og ber þá uppboðshaldara að rannsaka, hvort eignin sé veðsett viðskiptabanka, og geta þess í uppboðsgerðinni. Ef svo reynist, skal honum eða útibúum hans gert viðvart svo tímanlega, að hægt sé að mæta eða láta mæta við uppboðið.

50. gr.

Setja skal í reglugerð, er ráðherra gefur út að fengnum tillögum bankaráðs ríkisviðskiptabanka, nánari ákvæði um starfsemi hans.

Samþykktir hlutafélagsbanka skulu staðfestar af ráðherra þeim, er fer með bankamál, að fenginni umsögn bankaeftirlitsins. Í samþykktum skulu vera nánari ákvæði um félagið og starfsemi bankans.

51. gr.

Lög þessi öðlast gildi hinn 1. janúar 1983.

Með lögum þessum eru felld úr gildi eftirtalin lög:

Nr. 11 frá 29. mars 1961, um Landsbanka Íslands, nr. 12 frá 29. mars 1961, um Útvegsbanka Íslands, nr. 34 frá 29. maí 1957, um Útvegsbanka Íslands, nr. 28 frá 19. maí 1976, um Búnaðarbanka Íslands, nr. 31 frá 19. maí 1930, um sveitabanka, nr. 49 frá 8. september 1931, um Ríkisveðbanka Íslands, nr. 113 frá 29. desember 1951, um stofnun og rekstur Iðnaðarbanka Íslands hf., nr. 46 frá 10. júní 1960, um Verslunarbanka Íslands hf., nr. 46 frá 21. apríl 1962, um Samvinnubanka Íslands hf., nr. 71 frá 12. maí 1970, um Alþýðubankann hf., og síðari breytingar á ofangreindum lögum, svo og önnur lög, sem brjóta kynnu í bága við lög þessi.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Við gildistöku laganna fellur niður umboð núverandi bankaráðsmanna ríkisviðskiptabankanna og varamanna þeirra. Skal Alþingi þá kjósa ný bankaráð samkvæmt ákvæðum laganna og skal kjörtími vera til ársloka 1986.
2. Við gildistöku laganna fellur niður umboð núverandi endurskoðenda ríkisviðskiptabankanna. Skal Alþingi þá kjósa nýja endurskoðendur samkv. ákvæðum 36. gr. og skal kjörtími þeirra vera til ársloka 1986.
3. Viðskiptabankar skulu innan tveggja ára frá gildistöku laga þessara hafa samræmt reglugerðir sínar eða samþykktir og starfsemi ákvæðum laganna. Þar til svo hefur verið gert skulu gildandi reglugerðir og samþykktir halda gildi sínu.
4. Viðskiptabankar skulu innan eins árs frá gildistöku laga þessara hafa komið eiginfjárstöðu sinni, sbr. 32. gr., og lánnum einstakra aðila, sbr. 29. gr., í tilskilið horf.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er eitt af frumvörpum, sem hafa verið samín á vegum þingflokks Sjálfstæðisflokksins og eru flutt á vegum hans. Frumvarpið tekur til allra viðskiptabanka, þ. e. bæði viðskiptabanka í eigu ríkissjóðs og viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi. Í frumvarpinu er tekið á öllum þeim atriðum, sem þykja eiga erindi í altæka löggjöf um viðskiptabanka.

Nú starfa hér á landi alls sjö viðskiptabankar, þrír í eigu ríkisins og fjórir hlutafélagsbankar. Um sérhvern þessara banka gilda sérstök lög. Þá er Seðlabanka Íslands, samkv. lögum sem um hann gilda, heimilt að taka ákvarðanir um ýmis efni, sem varða mjög starfskilyrði viðskiptabankanna. Lúta þau lagaákvæði að því að takmarka sjálfsforræði viðskiptabankanna.

Þau lög, sem starfsemi viðskiptabankanna lýtur, fela í sér verulega mismunun að því er varðar starfsheimildir einstakra banka. Enn fremur þykja ekki vera gild rök fyrir því, að Seðlabankinn hafi forræði fyrir viðskiptabönkunum um mál, sem þeir ættu að hafa hag af að skipa á þann veg, að öðrum sé fyrir bestu. Loks eru núgildandi lög um einstaka viðskiptabanka að öðru leyti, m. a. vegna úreldingar, háð margvíslegum annmörkum, sem tímabært þykir að ráða bót á.

Fyrir Alþingi á 99. löggjafarþingi 1977—1978 voru lögð tvö frumvörp til laga um viðskiptabanka, annað um viðskiptabanka í eigu ríkisins, hitt um hlutafélagsbanka. Við samningu þess frumvarps, sem hér liggur fyrir, hefur margt nýtilegt verið tekið úr þessum tveim frumvörpum, og í skýringum hér á eftir við einstakar greinar frumvarpsins hefur, þar sem við gat átt, verið notast við árangur þeirrar umfangsmiklu vinnu, sem í var lagt við gerð frumvarpanna tveggja.

Skal nú gefið yfirlit um hið helsta, sem ólíkt er með annars vegar þeim lögum, sem nú gilda um starfsemi viðskiptabankanna, og þeim tillögum til breytinga, sem í frumvarpinu felast.

1) Samkvæmt frumvarpinu um viðskiptabanka skulu sameiginleg lög gilda um alla ríkisviðskiptabankana og alla hlutafélagsbankana, í stað þess að nú gilda sérstök lög um sérhvern banka, eins og almennt tíðkast nú í nágrannalöndum, og jafnframt eru sett ákvæði til þess að tryggja eðlilega samkeppni milli stofnana á þessu sviði.

2) Horfið skal frá þeirri skipan, að lögfest sé, að banki sérhæfi sig til þjónustu við ákveðna atvinnugrein eða þjóðfélagshóp. Ekkert yrði þó því til fyrirstöðu, að t. d. hlutafélagsbanki þrengdi starfsvettvang sinn með ákvæðum í samþykktum sínum.

3) Starfsheimildir beggja tegunda banka, þ. e. ríkisviðskiptabanka og hlutafélagsbanka, verði nákvæmlega hinar sömu.

4) Starfsheimildir viðskiptabanka verði auknar verulega frá því sem verið hefur og þó sérstaklega að því er varðar hlutafélagsbanka, sbr. liði 5—9 hér á eftir.

5) Gert er ráð fyrir, að löggjöfin sé með þeim hætti, að sérhverjum viðskiptabanka sé frjálst að ákveða almenna vexti af inn- og útlánnum sínum.

6) Sérhverjum viðskiptabanka verði frjálst að ákveða stofnun útibús og umboðsskrifstofu, sbr. ákvæði frumvarps um Seðlabanka um afnám réttar hans og ráðherra til afskipta af þessum málum.

7) Sérhverjum viðskiptabanka verði heimilt að versla með erlendan gjaldeyri í samræmi við reglur, sem séu hinar sömu fyrir alla banka. Nú hafa aðeins Landsbanki og Útvegsbanki þennan rétt.

8) Settar verði altækar reglur um takmörk heimilda viðskiptabanka til að eiga fasteignir, hlutabréf og annars konar eignarhluta í öðrum fyrirtækjum og stofnunum. Þessar reglur eru sumpart þrengjandi, að því er varðar fasteignir viðskiptabanka og hlutabréfaeign ríkisvið-

skiptabanka, en sumpart rýmkaði, að því er varðar hlutabréfaeign hlutafélagsbanka. Reglurnar verði í meginatriðum sem hér segir:

- a) Banka skal óheimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna starfsemiðnar eða vegna líklegrar aukningar á henni.
- b) Viðskiptabanka verði heimilt að eiga aðild að fyrirtækjum, sem reka bankastarfsemi eða aðra starfsemi, sem er skyld eða í nánnum tengslum við bankastarfsemi.
- c) Umfram framangreint verði viðskiptabanka heimilt að eiga hlutabréf innan ákveðinna, þröngra marka: Hlutabréfaeign má ekki fara fram úr 2% af eigin fé banka og samantögd hlutabréfaeign banka skal ekki fara fram úr 15% af eigin fé hans. Heimild þessi tekur einungis til hlutabréfa, sem selja má og veðsetja hömlulaust. — Viðskiptabanka skal þó heimilt án takmarkana að yfirtaka eignir til að tryggja fullnustu kröfu.

9) Í frumvarpinu eru altæk ákvæði um heimild manna til að setja á stofn hlutafélagsbanka. Skal lágmark hlutafjár vera 5 millj. kr. við gildistöku laganna. Eftir þann tíma breytist lágmarkið í takt við breytingar á verðgildi peninga. Sýni t. d. almennt viðurkennd verðlagsvísitala hækkun, hækkar lágmark hlutafjár í sama mæli.

10) Allir bankar skuli heyra undir einn og sama ráðherra. Afnumin verði heimild ráðherra til að skipa menn í stjórn Iðnaðarbanka Íslands hf.

11) Við opnun innlánsreikninga skal gert skylt að skrá nafn reikningseiganda og nafnúmer.

12) Fyrir alla viðskiptabanka skuli gilda sömu reglur um ákveðið mælanlegt hámark fyrirgreiðslu við einstaka viðskiptaaðila. Hámarkið skal vera sem svarar 30% af eigin fé banka, nema til komi samþykki bankaráðs, þá hæst 50%. Engar skuldir og ábyrgðir viðskiptamanns viðskiptabanka skuli vera undanskildar við þennan útreikning. — Í núgildandi lögum er ekki að finna nein ákvæði um þetta efni.

13) Frumvarpið gerir ráð fyrir, að með lögum verði komið fastri, samræmdri skipan á leyfileg fjárhagsleg tengsl starfsmanna og stjórnunar- og eftirlitsaðila við viðkomandi viðskiptabanka. Með lögum verði bankastjórum og aðstoðarbankastjórum meinað að vera skuldugir viðkomandi banka. Strangt eftirlit verði með viðskiptalegum tengslum bankaráðsmanna og endurskoðenda við bankann. Bankaráðsmenn, endurskoðendur og starfsmenn megi ekki koma fram sem umbóðsaðilar varðandi lánbeiðnir eða aðrar fyrirgreiðslubeiðnir. Aðrir starfsmenn en að ofan greinir megi ekki vera skuldugir banka sínum, nema eftir sérstökum reglum, sem bankaráð og bankastjórar setja. — Ákvæði í núgildandi lögum um einstaka banka um þessi efni eru sundurleit og að ýmsu leyti ófullkomin.

14) Um lausafjárstöðu er í frumvarpinu lagt til, að horfið verði frá nákvæmri tölulegri viðmiðun, svo sem nú er í lögum allra bankanna, sbr. ákvæði í lögum um Landsbanka, svohljóðandi: „Skal eign bankans í ríkistryggðum verðbréfum og öðrum tryggum og auðseldum verðbréfum nema að minnsta kosti 15% af innlánsfé með sparisjóðskjörum.“ Í staðinn verði kveðið á um skyldu banka til að kappkosta að hafa yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar nauðsynlegar útgreiðslur.

15) Ákvæðið um eiginfjárstöðu er nýmæli í frumvarpinu. Lagt er til, að eigið fé megi ekki vera lægra en sem svarar 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings, að frádregnum vissum kvikum fjármunum, svo sem innstæðum í Seðlabanka o. fl., en að viðbættum þeim ábyrgðum, sem banki hefur tekið að sér fyrir viðskiptaaðila sína.

16) Lagt er til, að reikningsár viðskiptabanka skuli ákveðið í reglugerð eða samþykktum, fremur en að með lögum sé ákveðið, að reikningsárið sé almanaksárið. Þá er lagt til, að ráðherra setji reglur um gerð ársreiknings viðskiptabanka og mundi þar vera kveðið á um reglur, sem fylgja beri um virðingu eigna. Þetta ákvæði ásamt ákvæðinu um eiginfjárstöðu ætti að leiða til að ársreikningar banka yrðu sannari og samanburðarhæfari en verið hefur.

17) Ákvæði um endurskoðun eru mjög ítarleg og ströng. Tryggt skal, að löggiltur endurskoðandi hafi atbeina að endurskoðun banka. Í sérhverjum banka skal starfa sérstök endurskoðunardeild undir stjórn forstöðumanns, sem ráðinn skal af bankaráði, og skal deildin sjá um, að innra eftirlit sé í lagi.

18) Ákvæði er um skyldu banka til að hætta starfsemi, ef brotið er ákvæði laganna um eiginfjárhlutfall, og eru þessi ákvæði, eftir því sem við getur átt, hin sömu fyrir báðar tegundir viðskiptabanka.

Athugasemdir við einstakar greinar.

Um 1. gr.

Í 1. mgr. er gerð grein fyrir þeim tegundum viðskiptabanka, sem sú lagasetning, sem hér er um fjallað, tekur til. Lögin skuli taka til bæði viðskiptabanka í eigu ríkisins og allra viðskiptabanka, sem reknir verða í hlutafélagsformi.

Í 2. mgr. eru nefndir þeir viðskiptabankar, sem eru í eigu ríkisins.

Ákvæði 3. mgr. er efnislega samhljóða ákvæðum í gildandi lögum.

Í 4. mgr. er lagt til, að viðskiptabankar, aðrir en ríkisviðskiptabankar, verði ekki reknir öðruvísi en í hlutafélagsformi. Jafnframt er í þessari málsgrein altækt ákvæði um heimild til að setja á stofn hlutafélagsbanka. Þess skuli krafist, að við stofnun slíks banka nemi inngreitt hlutafé 5 milljónum króna hið lægsta, og er þá miðað við verðgildi peninga við gildistöku laganna, en upp frá því breytist lágmarkskrafan í hátt við breytingar á verðgildi peninga, þannig að kaupmáttur þeirrar lágmarksfjárhæðar hlutafjár, sem krafist er við stofnun, haldist óbreyttur.

Í lok 4. mgr. er vísað til laga um hlutafélög. Skulu þau gilda um hlutafélagsbanka, nema annað leiði af ákvæðum þessa frv. Rétt þykir, að áskilið sé að viðskiptabankar, aðrir en ríkisviðskiptabankar, sem hafi heimild til að falast eftir innlánsfé frá almenningi, verði einungis reknir í formi hlutafélags, vegna þeirrar skipulagslegu og fjárhagslegu festu, sem hlutafélagsforminu er ásköpuð.

Í síðustu mgr. er kveðið á um skyldu ráðherra til að veita viðskiptabanka sérstakt starfsleyfi, þegar hann hefur fullvissað sig um að uppfyllt séu öll þau skilyrði, sem lög mæla fyrir um.

Um 2. gr.

Í þessari grein felst breyting frá samsvarandi ákvæðum gildandi laga. Auk reglu um ábyrgð ríkissjóðs á öllum skuldbindingum viðkomandi ríkisviðskiptabanka eru ákvæði um, að til þess að taka lán erlendis án tryggingar í sjálfs sín eignum þurfi ríkisviðskiptabanki sérstaka lagaheimild hverju sinni. Nokkur vafi hefur þótt leika á efni hins nefnda ákvæðis að því er varðar umfang ríkisábyrgðar á skuldbindingum við erlenda aðila. Með ákvæði frv. eru öll tvímæli tekin af um ábyrgð ríkissjóðs. Um heimild viðskiptabanka til að taka erlend lán eru ákvæði í 22. gr. frv.

Um 3. gr.

Ákvæði 1. másl. greinarinnar þarfnast ekki skýringar. Í sambandi við 2. másl. skal vísað í 15. gr. frv. þar sem lagt er til, að bankaráð skuli taka ákvörðun um stofnun útibúa og umboðskrifstofa.

Um 4. gr.

Ákvæði greinarinnar eru nýmæli. Í 1. mgr. er lagt til, að hlutverk viðskiptabanka sé að reka hvers konar viðskiptabankastarfsemi, sem er nánar skýrgreind í III. kafla frumvarpsins, og skal vísað til athugasemda við greinar þess kafla. Í þessu ákvæði felst, að horfið verði frá þeirri skipan, að lögfest sé, að banki sérhæfi sig í þjónustu við tiltekna atvinnugrein eða hagsmunahóp, eins og verið hefur um alla viðskiptabanka aðra en Landsbankann. Í stað þess skuli banki geta veitt almenna og alhliða bankþjónustu öllum greinum atvinnuvega landsmanna.

Í 2. mgr. er lagt til, að viðskiptabönkum sé einum heimilt að stunda almenna viðskiptabankastarfsemi hér á landi. Með þessu ákvæði er ætlunin að girða fyrir að aðilar, sem ekki uppfylla skilyrði laga um viðskiptabanka, geti rekið viðskiptabankastarfsemi. Rétt þykir að taka fram, að ákvæði þetta mun ekki hafa áhrif á starfsemi sparisjóða, en skilgreining á sparisjódsstarfsemi og viðskiptabankastarfsemi er eins og í lögum um sparisjóði þeim einum heimilað að reka almenna sparisjódsstarfsemi hér á landi.

Í 3. mgr. er lagt til, að Seðlabanka Íslands og viðskiptabönkunum verði einum heimilt að nota í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið „banki“. Öðrum aðilum, sem notað hafa orðið „banki“ í firma sínu eða til skýringar á starfsemi sinni, verði gert að leggja það niður. Þótt álíta megji, að misjafnlega mikil hætta sé á að aðilar þeir, sem nú eða síðar kynnu að nota orðið „banki“ með þessum hætti, villi á sér heimildir, þykir ekki fært að draga markalínu milli verðugra og óverðugra notenda orðsins. Þess vegna er lagt til algjört bann.

Um 5. gr.

Með 1. mgr. er lögð til sú breyting frá ríkjandi skipan, að bæði Búnaðarbankinn og Iðnaðarbankinn hf. falli stjórnarfrarslega að öllu leyti undir bankamálaráðherra, eins og allir hinir viðskiptabankarnir hafa gert.

Með 2. mgr. er tekið fram, að með frv. verði engu breytt um skipan starfsemi Stofnlánadeildar verslunarfyrtækja og Stofnlánadeildar samvinnufélaga. Í 3. mgr. er ákvæði sama efnis um Veðdeild Landsbanka Íslands, Veðdeild Búnaðarbanka Íslands og Stofnlánadeild landbúnaðarins.

Um 6. gr.

1. mgr. er efnislega samhljóða 8. gr. gildandi laga um Landsbankann og Útvegsbankann. Hér er lagt til, að Búnaðarbankinn skuli sæta sömu meðferð að því er varðar ráðherrann, sem fer með yfirstjórn hans.

Samkvæmt 2. mgr. fer landbúnaðarráðherra áfram með umsjón Stofnlánadeildar landbúnaðarins.

Í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana eru ákvæði um, að bankastjórar skuli vera þrír og myndi þeir bankastjórn. Réttara þykir, eins og hér er lagt til, að bankastjórar ríkisviðskiptabanka skuli ekki vera fleiri en þrír, enda gæti sú skipan síðar þótt betur við hæfi, að bankastjóri — aðalbankastjóri — yrði aðeins einn. Það yrði á valdi bankaráðs að ákveða, ef bankastjórar eru þrír, að þeir velji einn úr sínum hópi sem formann.

Um 7. gr.

Grein þessi er nýmæli. Rétt þykir, að ráðherra sé veitt virkt úrræði til að fylgjast með rekstri ríkisviðskiptabanka.

Um 8. gr.

Ákvæði greinar þessarar eru samhljóða ákvæðum í gildandi lögum um skipan bankaráða ríkisviðskiptabankanna.

Í gildandi lögum um Landsbankann og Útvegsbankann eru í 2. mgr. 9. gr. ákvæði um, að bankaráðsmenn eða varamenn þeirra skuli vera búsettir í Reykjavík eða svo nálægt

Reykjavík, að þeim sé auðvelt að sækja bankaráðsfundi hvenær sem er. Ekki þykir eðlilegt að halda lengur í skilyrði af þessu tagi og er lagt til, að þau verði felld niður. Þess konar skilyrði eru ekki og hafa ekki verið í lögum um Búnaðarbankann.

Um 9. gr.

Ákvæði greinar þessarar eru efnislega hliðstæð samsvarandi ákvæðum í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana. Þær breytingar eru þó, að um aðstoðarbankastjóra er hér fjallað í 13. gr. og lagt til, að bankaráð skuli hafa samráð við ráðherra, þegar til stendur að víkja bankastjóra frá fyrirvaralaust.

Um 10. gr.

Hér er einungis áréttuð sú almenna regla, að hluthafafundir fari með æðsta vald í málefnum hlutfélags. Greinin er því í samræmi við ákvæði gildandi laga um hlutfélög um vald hluthafafunda.

Um 11. gr.

Í 1. mgr. er ákvæði um, að bankaráð sem stjórn hlutfélagsbanka fari með málefni bankans milli hluthafafunda.

Í 2. mgr. eru ákvæði um skipan og kosningu bankaráðs. Ákvæði gildandi laga um hlutfélagsbankana fjóra um þetta efni eru allsundurleit. Þau eru ólík að því er varðar: 1) kröfu um lágmarksfjölda bankaráðsmanna, frá þrem upp í fimm; 2) ákvæði um fyrirkomulag kosningar þeirra bankaráðsmanna, sem kosnir skulu á aðalfundi; 3) atbeina aðalfundar að vali formanns bankaráðs; og 4) rétt ráðherra til að skipa menn í bankaráð. Iðnaðarbankinn hf. sker sig úr um síðastnefnda atriðið. Samkvæmt gildandi lögum skal ráðherra skipa tvo stjórnarmenn til eins árs í senn.

Síðan ákvæðið um skipan stjórnar Iðnaðarbankans var lögfest, hefur eignarhlutdeild ríkisins í bankanum minnkað og alls er óvíst um, hver hún verður í framtíðinni. Í frv. felst tillaga um að ríkissjóður sitji við sama borð og aðrir hluthafar, og getur hann þá neytt þeirra úrræða, sem lög um hlutfélög bjóða, til að hafa áhrif á starfsemi bankans.

Ákvæðin í 2. mgr. fela í sér samræmingu á reglum um kosningu bankaráða hlutfélagsbankanna. Við mótun tillögunnar um lágmarksfjölda bankaráðsmanna hefur verið litið til þess í fyrsta lagi, að viðskiptabanki í hlutfélagsformi er og mundi, ef frv. þetta verður að lögum, halda áfram að vera tiltölulega stórt fyrirtæki, sem mun þar af leiðandi með starfsemi sinni hafa veruleg áhrif á gang þjóðarþúsins. Í öðru lagi hefur verið horft til þeirra tengsla, sem ætla má að séu á milli fjölda umfjöllunaraðila og gæða þeirra mikilvægu ákvarðana, sem er á valdi bankaráðs að taka. Hefur verið talið við hæfi, að bankaráð skyldu skipa fimm menn hið fæsta.

Þá er lagt til, að lögfest verði, að formaður skuli kosinn sérstaklega, í stað þess að leyfilegt verði að ákveða í samþykktum, að formaður skuli valinn af bankaráðsmönnum sjálfum. Hin nýja skipan veitir hluthafafundi meira vald en ella og er jafnframt til þess fallin að styrkja formann bankaráðs í forustuhlutverki sínu.

Í síðasta másl. 2. mgr. er ákvæði þess efnis, að nánari reglur um kosningu bankaráðs skuli setja í samþykktir. Með þessu ákvæði er haldið opinni þeirri leið, að hluthafafundur geti haft annan hátt á stjórnarkosningu en hlutfallskosningu, sbr. 2. og 3. másl. 47. gr. laga um hlutfélög, nr. 32/1978. Þá yrði og í samþykktum hlutfélagsbanka tekin afstaða til lengdar kjörtíma.

Um 12. gr.

Í 6. gr. allra gildandi laga um hlutfélagsbankana er ákvæði um að stjórn félagsins (bankaráð) ráði bankastjóra, ákveði ráðningarkjör þeirra og setji þeim erindisbréf. Í reglugerðum og samþykktum fyrir bankana eru nánari ákvæði um hlutverk bankastjóra.

Hér þykir rétt að setja almennt ákvæði um hlutverk bankastjóra, og er hér um svipað ákvæði að ræða og í 9. gr. þessa frv. um ríkisviðskiptabankana.

Um 13. gr.

Ákvæði 1. mgr. svipar, að því er ríkisviðskiptabankana varðar, til ákvæða gildandi laga um hlutverk bankaráðanna. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er hins vegar ekki sérstaklega kveðið á um meginhlutverk bankaráðanna. Aftur eru í samþykktum og reglugerðum fyrir þá ákvæði er að þessu lúta. Rétt þykir að kveða á um meginhlutverk bankaráða allra viðskiptabanka með þeim hætti, sem gert er í 1. mgr. þessarar greinar.

Í 2. og 3. mgr. er um nýmæli að ræða. Samkv. gildandi lögum um Landsbankann ræður bankaráð eftirtalda starfsmenn án tillagna frá bankastjórn: aðalféhirði, aðalbókara, forstöðumann endurskoðunardeildar og útibúa utan Reykjavíkur. Sama gildir um Útvegsbankann að undanskildum forstöðumanni endurskoðunardeildar, sem ekki er nefndur í hliðstæðri lagagrein í Útvegsbankalögum. Lög Búnaðarbankans kveða á um, að bankaráð ráði aðalbókara og aðalféhirði og stjórnendur útibúa bankans.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er einungis mælt fyrir um, að bankaráð ráði bankastjóra. Hins vegar er í samþykktum og reglugerðum kveðið á um, að bankaráð ráði forstjóra útibúa og umboðsskrifstofa svo og aðalbókara og aðalgjaldkera, í Iðnaðarbankanum enn fremur aðstoðarbankastjóra samkv. samþykktum bankans.

Rétt þykir að kveða á um það í lögum, að bankaráð ráði helstu starfsmenn bankans. Eru þeir starfsmenn taldir upp, sem ráðnir skulu af bankaráði. Er þar um að ræða aðstoðarbankastjóra, útibússtjóra og forstöðumenn endurskoðunardeilda. Að því er varðar aðstoðarbankastjóra og útibússtjóra þykir eðlilegt, að bankastjórar eigi tillögurétt um stöðuveitingar, þar sem störfín, sem um er að ræða, eru svo nátengd störfum þeirra sjálfra. Hins vegar þykir rétt, að forstöðumaður endurskoðunardeildar verði ráðinn án tillagna frá viðkomandi bankastjórn, enda er litið svo á, að endurskoðunardeild heyri undir bankaráð viðkomandi banka.

Í frumvarpi þessu er ekki sagt berum orðum, hverjir ráði aðra starfsmenn og segi þeim upp starfi. Þykir óþarfi að nefna það, þar sem eðli málsins samkvæmt hljóta það að vera bankastjórnirnar, sem annast daglega stjórn bankanna og standa fyrir rekstri þeirra.

Um 14. gr.

Grein þessi þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 15. gr.

Í gildandi lögum um einstaka viðskiptabanka er ekki getið neins þeirra sex málaflokka, sem bankaráð skal samkv. 1. mgr. ávallt taka ákvörðun um að fengnum tillögum bankastjórnar. Á þessum málum er aftur tekið með ýmsum hætti í reglugerðum og samþykktum. Þessir málaflokkar eru það mikilvægir fyrir starfsemi og stefnumótun banka, að ástæða þykir til að nefna þá sérstaklega.

Rétt þykir að benda á, að í 23. gr. frv. er fjallað um takmarkanir á heimild banka til að eignast fjármuni þá, sem nefndir eru í liðum a og b. Enn fremur skal haft í huga í sambandi við málaflokka c og d, að gera þarf breytingar á lögum um Seðlabanka Íslands til samræmis.

Eftir að vaxtaákvæðanir hafa færst frá miðstjórnarvaldinu til einstakra stofnana, er nauðsynlegt að komið sé í veg fyrir að viðskiptabankar geti myndað samtök sín í milli um vaxtaákvæðanir, til þess að tryggja að heilbrigð samkeppni geti ríkt í innláns- og útlánsviðskiptum.

Fyrri másl. 3. mgr. er sama efnis og gildandi ákvæði. Síðari másl. er í samræmi við ákvæði gildandi hlutafélagalaga um valdsvið hluthafafundar.

Í 4. mgr. er nýmæli, þar sem bankaráði er veitt heimild til að setja, að fenginni umsögn bankastjórnar, almennar reglur um lánveitingar bankans. Hér er ekki um að ræða, að

bankaráð gefi fyrirmæli um einstakar lánveitingar, heldur aðeins almenna stefnumörkun.
5. mgr. þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 16. gr.

Greinin er að meginefni samhljóða hliðstæðum greinum í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana.

Í gildandi lögum eru ekki sérstök ákvæði um starfssvið og hlutverk bankastjóra hlutafélagsbankanna. Á þessum atriðum er hins vegar tekið í reglugerðum og samþykktum. Hér er lagt til, að um þetta efni verði lögfest sömu ákvæðin fyrir alla viðskiptabanka.

Um 17. gr.

Grein þessi er nýmæli að því er varðar hlutafélagsbanka. Greinin er efnislega samhljóða þeim ákvæðum laga um ríkisviðskiptabankana, sem um þessi mál gilda.

Um 18. gr.

Greinin er nýmæli að því er varðar hlutafélagsbanka. Hún er efnislega samhljóða þeim ákvæðum laga um ríkisviðskiptabankana, sem um þessi mál gilda.

Um 19. gr.

Ákvæði þessarar greinar er að því er varðar bankastjóra ríkisviðskiptabankanna svipað ákvæðum laga, sem nú gilda. Í frv. er lagt bann við því, að bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar stundi sjálfstæðan atvinnurekstur. Til þátttöku í stjórn eða rekstri annarra fyrirtækja en viðkomandi banka sem stjórnarmenn, starfsmenn eða á annan hátt skulu þeir þurfa leyfi bankaráðs.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um þetta efni. Þeim eru hins vegar gerð skil í reglugerðum og samþykktum á svipaðan hátt að því er varðar bankastjóra og í lögum um ríkisviðskiptabankana. Í frv. felst, að sömu ákvæði skuli gilda um alla viðskiptabanka.

Um 20. gr.

Ákvæði 1. mgr. er í samræmi við gildandi ákvæði.

Með 2. mgr. er lagt til, að með lögum verði kveðið á um þá skipan, að hluthafafundur ákveði þóknun bankaráðsmanna hlutafélagsbankanna í stað þess sem verið hefur, að kveðið sé á um þetta efni í samþykktum.

Ákvæði 3. mgr. er samhljóða gildandi ákvæðum.

Ákvæði 4. mgr. er sniðið eftir lögum, sem nýlega hafa verið sett um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins (lög nr. 34 12. maí 1977).

Um 21. gr.

Í 1. mgr. er reynt að skýrgreina hugtakið bankastarfsemi þannig, að það rúmi allt það, sem samkvæmt almennri orðnotkun felst í því hugtaki. Eins og fram kemur í 1. mgr. 4. gr. frv. og í almennum athugasemdum hér að framan hefur verið lagt til, að fallið verði frá þeirri skipan, að með lögum sé starfsemi banka bundin við ákveðna atvinnugrein, heldur skuli þeir gerðir að alhliða viðskiptabönkum, sem eigi að geta þjónað landsmönnum og atvinnuvegum þeirra á öllum sviðum bankastarfsemi.

Með ákvæði 1. mgr. er fallið frá þeirri venju að tíunda, hvernig viðskiptabanki leysi hlutverk sitt, sbr. t. d. eftirfarandi upptalningu, sem er 5. gr. laga um Landsbankann:

„Hlutverk sitt leysir Landsbankinn með því:

- a. Að taka fé til ávöxtunar og varðveislu með hlaupareiknings- eða sparisjóðskjörum;
- b. að kaupa og selja vixla, tékka og ávísanir;
- c. að kaupa og selja verðbréf;
- d. að veita hvers konar lán önnur gegn tryggingum, sem bankinn metur gildar;
- e. að kaupa og selja erlendan gjaldeyri og reka hvers kyns erlend bankaviðskipti;

f. að taka við geymslufé (depositum) og hafa með höndum umsjón og varðveislu eigna;
g. að annast önnur venjuleg viðskiptabankastörf.“

Sem dæmi um hlutverkaskrá hlutafélagsbanka, skal tekið eftirfarandi upptalning, sem er að finna í 9. gr. laga nr. 46/1960, um Verslunarbanka Íslands hf.:

„Bankanum skal heimilt í samræmi við tilgang sinn, sbr. 1. gr.:

1. Að taka við innlögum með sparisjóðskjörum og í hlaupareikning.
2. Að kaupa og selja víxla, tékka og aðrar ávísanir.
3. Að veita lán gegn ábyrgð bæjar-, sýslu- og hreppsfélaga, að áskildu samþykki æðri stjórnvalda.
4. Að veita lán gegn veði eða sjálfsskuldarábyrgð.
5. Að kaupa og selja skuldabréf ríkis, bæjar- eða sveitarfélaga eða önnur trygg og auðseljanleg verðbréf. Hlutabréf má bankinn ekki kaupa og selja nema í umboði annarra.
6. Að annast öll önnur venjuleg bankastörf.“

Með 1. mgr. er síður en svo verið að þrengja starfsvettvang viðskiptabankanna frá því, sem nú er, og má segja, að í ákvæðum 1. mgr. felist öll þau atriði, sem er að finna í hinum tilvitnuðu ákvæðum gildandi laga.

2. mgr. takmarkar starfsvettvang viðskiptabanka innan ramma frumvarps þessa.

Um 22. gr.

Með 1. mgr. er lagt til, að sérhverjum viðskiptabanka, sem þess óskar, sé heimilt að versla með erlendan gjaldeyri. Samkv. núgildandi lögum um Seðlabanka Íslands er þessi réttur nú bundinn við Seðlabankann, Landsbankann og Útvegsbankann, en heimilt er bankastjórn Seðlabankans, að fengnu samþykki ráðherra, að leyfa öðrum bönkum svo og pósthjómni að versla með gjaldeyri innan takmarka, sem hún ákveður. Gera þarf breytingu á lögum um Seðlabankann, þar sem numið verði úr gildi lagaákvæðið, sem hindrar viðskiptabanka í að hefja verslun með erlendan gjaldeyri, nema fyrir liggja heimild frá Seðlabanka.

Lögin um Seðlabanka hafa eftir sem áður að geyma almennar reglur um umsjón með gjaldeyrisverslun. Þá hafa lög um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála, sem tóku gildi 1. sept. 1979, að geyma ítarleg altæk ákvæði um verslun með erlendan gjaldeyri, um varðveislu þess gjaldeyris, sem viðskiptabanka er seldur, um gjaldeyriseftirlit Seðlabanka, um heimild viðskiptabanka til að semja um yfirdráttarheimildir hjá erlendum bönkum og um heimildir þeirra til að taka lán erlendis. Í 2. gr. frv. er tekið fram, að viðskiptabönkunum verði gert að lúta þessum reglum í hvívetna.

Um 23. gr.

Grein þessi er nýmæli bæði um ríkisviðskiptabankana og hlutafélagsbanka. Í 1. mgr. er lagt til, að viðskiptabanka sé óheimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans eða vegna líklegrar aukningar hans. Hér er gengið til móts við það sjónarmið, að óeðlilegt sé, að viðskiptabanki geti fest laust fé sitt, sem að meginhluta getur verið fengið með innlánum til skamms tíma, í fasteignum, enda samrýmist það ekki hlutverki þeirra samkv. 21. gr. frv. Ákvæði þessu er þó ekki ætlað að koma í veg fyrir að banki geti leigt út húsnæði, enda sé það í húsi, sem að meginhluta sé ætlað starfsemi bankans.

Í 2. mgr. er lagt til, að viðskiptabanka sé heimilt að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum eða stofnunum, sem reka bankastarfsemi eða aðra starfsemi, sem skyld er bankastarfsemi eða í eðlilegum tengslum við hana. Í þessu sambandi má geta aðildar Landsbankans að Scandinavian Bank Ltd., þátttöku hans ásamt Iðnaðarbanka hf. samkv. sérstökum lögum í Útflutningslánaþjóði og samstarfs viðskiptabankanna um Reiknistofu bankanna. Þá hafa viðskiptabankarnir haft til athugunar að setja á fót sameiginlega stofnun, er fengist við kröfukaup (factoring). Erlendis er einnig algengt, að bankar reki leigukaupa-fyrirtæki (leasing).

Í nágildandi lögum viðskiptabankana gætir nokkurs ósamræmis og jafnvel óvissu að því er varðar efni ákvæða um heimild þeirra til að eiga hlutabréf, sem fengin eru með öðrum hætti en til að tryggja fullnustu kröfu. Í lögum um Verslunarbanka Íslands hf. er lagt bann við að bankinn kaupir og selji hlutabréf, nema í umboði annarra. Í lögum um Landsbankann segir, að bankinn ræki hlutverk sitt m. a. með því að kaupa og selja verðbréf, og er þar engra takmarkana getið að því er varðar hlutabréfaeign. Að vísu segir í reglugerð, 32. gr., að verðbréf skuli vera trygg. Í lögum um Iðnaðarbankann er ekki tekið berum orðum á þessu máli, en óbeint í ákvæðinu um að bankinn skuli „annast öll önnur venjuleg bankastörf“ (8. gr.). Í reglugerð bankans er sett það skilyrði, að þau verðbréf, sem honum sé heimilt að kaupa, séu trygg.

Rétt þykir, að viðskiptabönkum verði heimilt innan þröngra marka að leggja fyrirtækjum lið við öflun áhættufjármagns með því að kaupa hlutabréf þeirra, allajafna til tímabundinnar eignar, enda séu engar hömlur lagðar á viðskipti með viðkomandi hlutabréf. Kaup hlutabréfa í lokuðum hlutafélögum, þar sem stjórn eða hluthafar hafa forkaupsrétt að fölum hlutum, koma því ekki til álita. Í 3. mgr. er lagt til, að hámark þess, sem viðskiptabanki megi hafa í hendi af hlutabréfum eins og sama fyrirtækis, sé 2% af eigin fé bankans. Jafnframt er lagt til, að samanlagt bókfært virði hlutabréfaeignar viðskiptabanka fari ekki fram úr 15% af eigin fé bankans, og eru þá með talin hlutabréf, sem út hafa verið gefin af hálfu annars viðskiptabanka, sbr. 2. málsl. 2. mgr.

Í 4. mgr. er tekið skýrt fram, að viðskiptabanka sé ekki heimilt, umfram það sem segir í 1.—3. mgr., að bera ábyrgð sem þátttakandi eða meðeigandi í rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana, en jafnframt er vísað til 24. gr. frv. til staðfestingar því, að takmarkanir þær, sem um hefur verið fjallað, taki ekki til eignar, sem yfirteknar hafa verið til fullnustu kröfu.

Um 24. gr.

Hér er lagt til, að yfirtaka eigna sé heimil, t. d. þegar banki eignast fasteign á nauðunguruppboði. Óraunhæft þykir að setja ákveðna fresti fyrir bankann til að selja eignir, sem yfirteknar eru á þennan hátt, til þess að koma í veg fyrir að banki verði að selja eign á óhæfilega lágu verði á tímum, þegar áhugi á kaupum er í lægð.

Um 25. gr.

Í þessari grein er það nýmæli, að við opnun innlánsreikninga skuli skylt að skrá nafn reikningseiganda ásamt nafnnumeri eða fyrirtækisnumeri og jafnframt skuli eigendur innlánsreikninga, sem ekki eru í samræmi við framangreint ákvæði, koma þeim í rétt horf innan 5 ára frá gildistöku laganna.

Álitið er mikilvægt, að tekin verði upp nafnskráning á öllum innlánsreikningum. Röksemdir fyrir þessu áliti eru tvíþættar. Annars vegar er um að ræða verulegt öryggisatriði í rekstri innlánsstofnana og hins vegar mál er varðar örugga réttargæslu í þjóðfélaginu.

Sé innlánsreikningur ekki nafnskráður, á endurskoðandi bankans þess ekki kost að hafa samband við innstæðueigandann til staðfestingar á því, að skráð innstæða í bókhaldi bankans komi heim við þá upphæð, sem innstæðueigandinn telur sig eiga á reikningi sínum. Hér er um að ræða afar þýðingarmikla endurskoðunaraðferð, sem beitt er í hæfilegum mæli við bankaendurskoðun í nágrannalöndum okkar. Einnig skal bent á, að hætt er við, að ónafnskráðum reikningum fylgi tilslökun á nauðsynlegum formsatriðum við innborganir og útborganir, en því getur fylgt veruleg áhætta fyrir bankann.

Varðandi almenn réttargæslusjónarmið er á það að líta, að tilvist ónafnskráðra banka-reikninga gerir skattyfirvöldum erfiðara um vik við skattransóknir. Einnig má nefna þá hættu, sem á því er, að ónafnskráð bankainnstæða komi ekki fram við hugsanleg skipti á búi reikningseigandans, t. d. við gjaldþrotaskipti eða við skipti á dánarbúi.

Á það má og minna, að nú á síðustu árum hafa verið teknir upp tveir nýir innlánsflokkar í bankakerfinu, þ. e. vaxtaaukareikningar og innlendir gjaldeyrisreikningar, og er skylt að nafnskrá eigendur þessara reikninga.

Um 26. gr.

Ákvæði 1. og 2. mgr. eru samhljóða gildandi ákvæðum í lögum um ríkisviðskiptabankana, en samsvarandi ákvæði er hins vegar ekki í gildandi lögum um hlutafélagsbankana. Eðlilegt er, að sömu reglur gildi um alla viðskiptabanka í þessum efnum.

Ákvæði 3. mgr. hnígur að því að tryggja sem best hagsmuni innstæðueigenda gagnvart ásælni annarra.

Um 27. gr.

2. gr. laga nr. 14/1905 kveður m. a. svo á, að kröfur á hendur banka um endurgjald á fé, er lagt hefur verið í bankann, fyrnist á 20 árum. Tilkynningarfrest mætti setja í reglugerð.

2. og 3. mgr. eru efnislega í samræmi við gildandi ákvæði.

Um 28. gr.

Í 5. gr. gildandi laga um Landsbanka og Útvegsbanka segir m. a., að þessum bönkum sé heimilt að kaupa og selja víxla, tékka og ávísanir, að kaupa og selja verðbréf og að veita hvers konar lán önnur gegn tryggingum, sem bankinn metur gildar. Í lögum um Verslunarbankann segir (9. gr.) m. a., að honum sé heimilt að kaupa og selja víxla, tékka og aðrar ávísanir, að veita lán gegn ábyrgð bæjar-, sýslu- og hreppsfélaga, að áskildu samþykki æðri stjórnvalda, að veita lán gegn veði eða sjálfsskuldarábyrgð og að kaupa og selja skuldabréf ríkis, bæjar- eða sveitarfélaga eða önnur trygg, auðseljanleg verðbréf. Svipuð ákvæði eru í lögum um aðra hlutafélagsbanka.

Önnur ákvæði, sem varða tryggingar fyrir útlánum, er ekki að finna í gildandi lögum um viðskiptabankana.

Í 1. mgr. þessarar greinar frv. er kveðið á um, að fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til gagnvart viðskiptabanka, skuli að jafnaði teknar fullnægjandi tryggingar að mati bankans. Með tryggingum er hér fyrst og fremst átt við veðsetningu eða ábyrgð, sbr. 2. mgr.

Á síðari árum hefur það farið í vöxt, að bankar afli með reglubundnum hætti upplýsinga frá lánþegum um afkomu þeirra og efnahag og noti þessar upplýsingar til að meta lánsverðleika þeirra eða lánshæfi. Ljóst þykir, að í framtíðinni verður slíkum vinnubrögðum beitt í vaxandi mæli við afgreiðslu á lánsúmsóknum. Með hliðsjón af þessari þróun, sem telja verður eðlilega og æskilega, er viðskiptabanka í 2. mgr. heimilað að lána út fé án veðs eða ábyrgðar annarra, ef lánveitingin er byggð á mati bankans á afkomu og efnahag lántaka. Í slíkum tilfellum skal bankinn fylgjast reglulega með fjárhag lántaka, þannig að ef þörf krefur meggi í tæka tíð grípa til ráðstafana til að tryggja hagsmuni bankans. Ekki er gerð tillaga um að settar verði nákvæmar lagareglur um form og umfang þeirra upplýsinga, sem bankinn aflar um fjármál lántaka, né hvernig fylgst skal með fjármálum hans á lánstímanum. Um þetta fer eftir mati bankans og hlýtur m. a. að miðast við lánsupphæð og lánstíma hverju sinni.

Í 3. mgr. er gert ráð fyrir að heimilt verði að víkja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., þegar um mjög smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé bankans, enda liggi fyrir fullnægjandi vitneskja að mati bankans um greiðslugetu viðskiptaaðilans. Hér eru t. d. höfð í huga svokölluð sparilán Landsbankans og önnur svipuð lánsform annarra viðskiptabanka, þar sem bankinn byggir lánveitinguna á því, að lántakinn hefur sparað reglulega í bankanum og sýnt fyllstu reglusemi í þeim viðskiptum.

Um 29. gr.

Grein þessi er nýmæli. Engin ákvæði eru í gildandi lögum um hámark heildarskuldbindinga eins viðskiptaaðila við viðskiptabanka. Þau er ekki heldur að finna í reglugerðum eða staðfestum samþykktum, að undanteknum ákvæðum í reglugerð Iðnaðarbankans, sem hefur að geyma almennt orðað ákvæði um þetta efni (42. gr.). Reglur um þetta efni eru mikilvægur þáttur almennrar viðskiptabankalöggjafar. Þær eru til komnar vegna þeirrar áhættu, sem í því getur falist, að innlánsstofnun láni einum viðskiptaaðila mjög háar fjárhæðir miðað við eigið fé stofnunarinnar. Sú áhætta ræðst að visu af öryggi þeirra trygginga, sem settar hafa verið fyrir lánunum, og fjárhagslegum styrk lánþegans. Nefna má, að í viðskiptabankalöggjöf í Danmörku og Noregi eru nákvæmar reglur settar um hámark lánveitinga til eins viðskiptaaðila, þar sem tekið er mið af eigin fé bankans og þeim tryggingum, sem fyrir lánunum eru. Í viðskiptabankalöggjöf Finnlands og Svíþjóðar eru hins vegar almenn ákvæði um þetta efni.

Sá kostur hefur hér verið valinn að miða hámark heildarskuldbindinga eins aðila við eigið fé viðskiptabanka. Er gert ráð fyrir tveim viðmiðunum, og skal ekki heimilt að fara fram úr lægra markinu, nema samþykki bankaráðs komi til, en upp fyrir hærra markið mundi undir engum kringumstæðum mega fara. Rétt þykir að benda á, að til greina hefði komið að miða umrætt þak skuldbindinga við aðra stærð en eigið fé banka, t. d. við niðurstöðutölu efnahagsreiknings banka eða við heildarútlán viðkomandi banka. Þar sem þessar síðarnefndu stærðir eru að jafnaði margfalt hærri að tölugildi en eigið fé, mundu samsvarandi þaktölur verða aðeins lítið brot af þeim þaktölum, sem fyrir koma í frv. Ef t. d. væri miðað við niðurstöðutölu efnahagsreiknings og eigið fé banka væri eins lágt og það gæti orðið lægst samkv. ákvæðum þessa frv. þ. e. 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings, sbr. 32. gr., mundi jafngildi þaktalnanna í frv. verða aðeins 1.5% og 2.5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings, og er þá hvorki gert ráð fyrir því, að banki eigi frádráttarbærar eignir, né heldur hafi hann gengið í ábyrgðir.

Í 2. og 3. mgr. er gerð tillaga um, hvornig skuli reikna heildarskuldbindingar eins aðila. Tekið er fram, að ábyrgðir, sem banki hefur gengið í fyrir viðskiptaaðila, skuli lagðar að jöfnu við lán til hans.

Um 30. gr.

Í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana eru ákvæði, sem banna bankastjórum og starfsmönnum að vera skuldugir viðkomandi banka sem aðalskuldarar eða ábyrgðarmenn. Þetta eru einu ákvæði laga um ríkisviðskiptabanka, sem varða efni þessarar greinar. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um þessi efni. Þeim eru hins vegar gerð nokkur skil í reglugerðum og samþykktum þessara banka.

Nauðsynlegt þykir, að í lögum sé skýrt kveðið á um þau efni, sem þessi grein fjallar um, og á sama hátt hjá öllum viðskiptabönkum. Sá tilgangur er með öllum ákvæðum greinarinnar, að koma í veg fyrir, að aðilar nátengdir banka geti notað aðstöðu sína innan viðkomandi banka til að afla sér óeðlilegra hlunninda.

Í 1. mgr. er lagt til, að bankastjórar og aðstoðarbankastjórar og makar þeirra megi ekki vera skuldugir viðkomandi banka. Samkv. 2. mgr. geta aðrir starfsmenn verið skuldugir viðkomandi banka, en þó því aðeins að farið sé eftir sérstökum reglum, sem bankaráð hefur sett. Verður að ætla, að ákvæði þetta tryggi, að gætt yrði bæði hófs og jafnréttis innan banka.

Með hliðsjón af því, hvers konar menn geta valist í hlutverk bankaráðsmanna og endurskoðenda, sér í lagi í hlutafélagsbönkum, þykir ekki koma til álitu að meina þeim að vera skuldugir viðkomandi banka. Með 3. mgr. er hins vegar lagt til, að þess úrræðis verði neytt, að með strangri kröfu um skýrslugjöf af hálfu bankaeftirlitsins verði tryggt, að fyllsta hófs verði gætt í þessu efni.

Með ákvæði 4. mgr. er stefnt að því að girða fyrir, að þeir aðilar, sem eiga m. a. að hafa eftirlit með bankastjórum, misnoti aðstöðu sína til að hafa áhrif á bankastjórn umbjóðendum sínum í vil.

Um 31. gr.

Í gildandi lögum um einstaka ríkisviðskiptabanka eru ákvæði, sem miða að því að tryggja, að lausafjárstaða þeirra sé við hæfi. Í þessum ákvæðum er m. a. að finna fyrirmæli um, að eign bankans í ríkistrygðum verðbréfum og öðrum tryggum og auðseldum verðbréfum skuli að minnsta kosti nema sem svarar 15% af innlánsfé með sparisjóðskjörum. Í gildandi lögum um hina einstöku hlutafélagsbanka eru svipuð ákvæði m. a. að því leyti, að þar eru settar nákvæmar tölulegar lágmarkskröfur um hlutfallið milli ákveðinna öruggra fjármuna og spariinnlána.

Aðstæður á peninga- og fjármagnsmarkaðinum geta breyst mjög á tiltölulega skömmum tíma og reynslan þykir hafa sýnt, að óraunhæft sé að setja í lög nákvæmar og ófrávíkjanlegar reglur um lausafjárstöðu banka og annarra innlánsstofnana.

Í þessari grein er reynt að leysa þetta mál með því að skilgreina laust fé bankans sem peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í innlendum og erlendum bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir, jafnframt því sem kveðið er á um skyldu banka til að kappkosta að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar nauðsynlegar útgreiðslur.

Um 32. gr.

Í gildandi lögum um hina einstöku viðskiptabanka eru engar lágmarkskröfur gerðar um eigið fé þeirra í hlutfalli við umsvif. Kröfur um þetta efni eru samt sem áður taldar vera mikilvægur þáttur í löggjöf um innlánsstofnanir. Í viðskiptabankalöggjöf allra hinna Norðurlandanna eru ákvæði um þetta efni.

Í frv. er lagt til, að eigið fé viðskiptabanka megi ekki vera lægra en sem svarar 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings að frádregnum peningum í sjóði, innstæðum í Seðlabanka Íslands og í öðrum viðskiptabönkum, ríkisvixlum og ríkisskuldabréfum, en að viðbættum þeim ábyrgðum, sem bankinn hefur tekið að sér.

Með slíku ákvæði er stefnt að því, að innlánsfé verði varðveitt óskert, þótt banki kynni að verða fyrir talsverðum óvæntum áföllum. Meðal úrræða, sem hlutafélagsbanki getur gripið til, þegar eiginfjárhlutfall nálgast hið ákveðna lágmark, má nefna þau, að hann dragi úr útlánum sínum og að hann auki við hlutafé sitt. Báðar þessar aðgerðir eru til þess fallnar að auka traust innstæðueigenda á, að kröfum þeirra sé ekki hætta búin.

Þar sem ríkissjóður ber ábyrgð á öllum skuldbindingum ríkisviðskiptabanka, sbr. 2. gr., er ekki eins rík þörf fyrir ákvæði um lágmark eiginfjárstöðu og er um hlutafélagsbanka. Engu að síður getur það skipt máli um álit erlendra banka á íslenskum ríkisviðskiptabanka, að eiginfjárstaða sú, sem ársreikningur leiðir í ljós, sé í sæmilegu horfi. Enn fremur felst í slíku ákvæði gagnlegt aðhald og þykir sjálfsagt, að ríkisviðskiptabankar sæti að þessu leyti sömu starfsskilyrðum og aðrir viðskiptabankar.

Mikilvæg forsenda þess, að hald sé í ákveðinni tölulegri viðmiðun bókfærðs eiginfjár við niðurstöðutölu efnahagsreiknings, er sú, að bókfært virði fasteigna banka sé hverju sinni sem næst skynsamlegu mati á raunverulegu virði þeirra. Skyldi þetta sjónarmið haft í huga við setningu reglna um gerð ársreiknings, sbr. 34. gr.

Í 41. gr. er kveðið á um sérstakar aðgerðir, sem efnt skuli til, ef eiginfjárstaða banka skyldi fara niður fyrir sett mark.

Um 33. gr.

Í 1. mgr. er lagt til, að reikningsár viðskiptabanka skuli ákveðið í reglugerð eða samþykktum og að fyrir hvert reikningsár skuli gerður ársreikningur. Í gildandi lögum fyrir

einstaka ríkisviðskiptabanka er ákvæði um, að reikningsár (starfsár) skuli vera almanaksárið, en að því er hlutafélagsbankana varðar er tekið á þessu máli í reglugerð og samþykktum, og eru þau ákvæði sama efnis og lögin um ríkisviðskiptabankana.

Þar sem staða viðskiptabanka um áramót getur verið mjög frábrugðin stöðu hans á flestum öðrum tímum ársins getur þótt vera gild ástæða til að hafa reikningsár hans annað en almanaksárið, og þykja því ekki vera rök til þess að lögbinda almanaksárið sem reikningsár.

Í 2. mgr. eru settar fram almennar reglur um gerð ársreiknings og er vísað til laga og hugtaksins góð reikningsskilavenja. Þetta hugtak er þegar til í lögum hér á landi, þ. e. lögum nr. 51/1968, um bókhald. Segja má, að með þessu hugtaki sé einkum átt við að ársreikningurinn sé gerður í samræmi við það, sem almennt gerist hjá sérhæfðu og samviskusömu fólki, sem að reikningsskilum vinnur á hverjum tíma, enda hafi það þekkingu á almennt viðurkenndum reikningsskilavenjum. Þau lög, sem við er átt, eru fyrst og fremst lög um bókhald og lög um hlutafélög.

Í 3. mgr. er ráðherra gert skylt að setja nánari reglur um gerð ársreiknings að fengnum tillögum bankaeftirlitsins. Það er óhjákvæmilegt að fyllsta samræmis verði gætt í þeim reglum, sem einstakir bankar fylgja við gerð ársreiknings, vegna margvíslegra ákvæða í þessu frv. um eftirlit, sem m. a. byggir á upplýsingum, sem um er fjallað í ársreikningum, sbr. t. d. ákvæði 32. og 41. gr. um eiginfjárstöðu. Þar sem bankaeftirlit Seðlabankans skal samkv. frv. gegna hlutverki viðtæks eftirlits með viðskiptabönkunum, er eðlilegt að ráðherra hafi samráð við bankaeftirlitið við setningu reglna um gerð ársreiknings.

Um 34. gr.

Ákvæðum þessarar greinar er ætlað að tryggja, að ársreikningur í viðeigandi búningi verði tilbúinn í tæka tíð þannig að ráðherra geti staðfest hann þegar þrjú mánuðir eru liðnir frá lokum reikningsársins.

Að öðru leyti þarfnast þessi grein ekki skýringa.

Um 35. gr.

Ákvæði þessarar greinar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 36. gr.

Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að haldið sé því fyrirkomulagi, að Alþingi kjósi tvo endurskoðendur fyrir hvern ríkisviðskiptabanka. Sú breyting er þó gerð, að hér er lagt til, að endurskoðendurnir verði kosnir til fjögurra ára í senn í stað tveggja ára eins og er samkvæmt gildandi lögum. Það mikilvæga nýmæli er í 1. mgr., að lagt er til, að auk hinna þingkjörnu endurskoðenda skuli starfa að endurskoðun ríkisviðskiptabanka löggiltur endurskoðandi, sem ráðherra skipar.

Í 2. mgr., sem fjallar um hlutafélagsbanka, er lagt til að endurskoðun skuli framkvæmd af a. m. k. tveimur endurskoðendum, sem aðalfundur kýs, og skal einn endurskoðenda vera löggiltur endurskoðandi. Í samþykktum banka megi þó ákveða annan hátt á sjálfri tilnefningu hins löggilta endurskoðanda.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um endurskoðun yfirleitt eða um endurskoðendur bankanna önnur en þau, að setja skuli reglur um þessi efni í samþykktir og reglugerðir þeirra. Þessi ákvæði hafa til skamms tíma ekki mælt fyrir um skyldu fyrir hlutafélagsbanka til að hafa löggiltan endurskoðanda í þjónustu sinni né heldur hefur svo orðið í framkvæmd. Í kjölfar nýsettra laga um hlutafélög hefur á undanförunum mánuðum orðið breyting í þessum efnunum. Ákvæði hlutafélagalaganna um gerð ársreiknings hafa þegar tekið gildi fyrir það reikningsár, sem hefst á árinu 1979. Samkv. þessum lögum verða allir þegar starfandi hlutafélagsbankar skyldir til að hafa löggiltan endurskoðanda, þótt þau ákvæði komi reyndar ekki til framkvæmda fyrr en 1. jan. 1983.

Nýmæli 1. og 2. mgr. um skyldu allra viðskiptabanka til að njóta atbeina löggilts endurskoðanda við endurskoðun verður að skoða í ljósi þeirra staðreynda, að fjölþættari starfsemi og vaxandi umsvif banka og annarra innlánsstofnana, ásamt breyttri tækni við bókhald og á fleiri sviðum, krefst aukinnar faglegrar þekkingar þeirra, sem við endurskoðun fást í þessum stofnunum, og breyttrar skipulagningar þessara starfa. Má benda á, að á Norðurlöndum hafa kröfur til faglegrar þekkingar þeirra, sem ábyrgð bera á endurskoðun hjá innlánsstofnunum, farið sífellt vaxandi, og inn í flest þau lög, sem slíkar stofnanir varða, er nú komið ákvæði um, að löggiltur endurskoðandi skuli eiga aðild að endurskoðuninni.

Ákvæði 3.—6. mgr. þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 37. gr.

Ákvæði greinar þessarar er nýmæli um aðra banka en Landsbankann. Í öðrum bönkum, þar sem starfar sérstök endurskoðunardeild, er málum hennar skipað með reglugerðar-ákvæðum. Hér er lagt til, að við sérhvern viðskiptabanka skuli starfa sérstök endurskoðunardeild, sem annist um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns, sem ráðinn er af bankaráði, sbr. 13. gr.

Innri endurskoðun felur í sér aðgerðir, sem mjög eru til þess fallnar að tryggja, að allt sé með felldu um þá starfsemi, sem um er að ræða. Með ákvæði þessu er stefnt að því, að að staðaldri sé gengið úr skugga um, að ekkert fari úrskaiðis um þau efni, sem falla undir svið endurskoðunar.

Um 38. gr.

Með ákvæðum í þessari grein eru fyriræli um, hvernig endurskoðendur þeir, sem um er fjallað í 36. gr., skuli haga störfum sínum. Í síðasta málslið greinarinnar er vísað til hugtaksins „viðurkenndar endurskoðunarvenjur“. Skulu endurskoðendur framkvæma endurskoðun í samræmi við þær venjur eins og þær eru á hverjum tíma.

Um 39. gr.

Hér er kveðið á um áritun endurskoðenda á ársreikninginn og um það, hvernig þeir skuli gera frekari grein fyrir endurskoðun á árinu og niðurstöðum hennar. Kveðið er skýrt á um upplýsingaskyldu þeirra gagnvart bankaeftirlitinu.

Um 40. gr.

Grein þessi þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 41. gr.

Engin ákvæði eru í gildandi lögum um einstaka viðskiptabanka um lok þeirra. Reglugerðir hafa ekki heldur ákvæði, sem að þessu líta. Hins vegar eru ófullkomin ákvæði um félagsslit í samþykktum hlutafélagbankanna. Þar segir, að þyki ráðlegt eða nauðsynlegt að slíta félaginu fari um tillögu þar að lútandi sem lagabreytingar, þ. e. sem breytingar á ákvæðum samþykta. Skuli fundur sá, sem samþykkir á lögmætan hátt að slíta félaginu, kveða á um, hvernig skuli ráðstafa eignum þess og greiðslu skulda. Í samþykktum þriggja hlutafélagabanka hefur síðan verið vísað til 39. gr. laga um hlutafélög, nr. 77/1921, en sú grein fjallar um frjáls slit hlutafélags. Í lögum þeim um hlutafélög, sem öðluðust gildi 1. janúar 1980, eru mjög ítarleg ákvæði um félagsslit, og skulu hlutafélög fljótlega samræma samþykktir sínar ákvæðum þeirra laga.

Rekstur innlánsstofnana er sérstaks eðlis, flókinn, viðkvæmur og áhættusamur. Þótt innlánsstofnun sé rekin í formi hlutafélags, er ekki talið nægilegt að láta ákvæði almennrar löggjafar um slíkar stofnanir gilda alfarið um slitin.

Nú skortir í lög um viðskiptabanka reglur um þetta efni eins og að framan er lýst. Í VII.

kafla (41.—44. gr.) eru ýmsar sérreglur um slit viðskiptabanka. Aðalákvæðið er í þessari grein (41. gr.), þar sem einkum er fjallað um skyldu til að ljúka starfsemi þegar ákvæði 32. gr. um eiginfjárstöðu er ekki uppfyllt.

Þessi grein er í tengslum við hin nýju eiginfjárákvæði 32. gr. frumvarpsins. Hér er í 1.—4. mgr. mælt fyrir um, hvernig með skuli fara, ef út af eiginfjárákvæðunum er brugðið og mælt fyrir um þau úrræði, sem grípa skal til. Þar er í fyrsta lagi um að ræða upplýsingaskyldu bankaráðs, bankastjórnar og endurskoðenda gagnvart bankaeftirlitinu, ef þessir aðilar hafa ástæðu til að ætla, að bankinn fullnægi ekki eiginfjárákvæðum. Því næst fer fram athugun á eiginfjárstöðunni og ef staðfest verður að athugun lokinni, að hún sé ekki í tilskildu horfi, skal bankaráð gera bankaeftirlitinu grein fyrir þeim ráðstöfunum, sem það hyggst gera til úrbóta. Í 3. gr. er rætt um tvenns konar fresti, sem ráðherra veitir banka til að koma málum sínum í lag.

Í 4. mgr. er mælt fyrir um, að hafi eiginfjárstöðu banka ekki verið komið í tilskilið horf að lokinni ofangreindri málsmeðferð og eftir atvikum að frestum liðnum skuli koma til greiðslustöðvunar og skiptameðferðar í samræmi við ákvæði 43. gr.

Sérreglur eru í 5. mgr. komi til greiðslustöðvunar og skiptameðferðar af öðrum ástæðum en ófullnægjandi eiginfjárstöðu.

Um 42. gr.

Hér er mælt fyrir um, að ákvörðun um slit hlutafélagsbanka fari í öðrum tilfellum en þeim, sem um ræðir í 41. gr., eftir ákvæðum almennrar löggjafar um hlutafélög. Getur hér bæði verið um tilfelli að ræða, þegar skylt er að slíta félaginu, og ákvörðun um frjáls slit. Sé um að ræða full slit á starfsemi hlutafélagsbanka, þ. e. a. s. enginn tekur við rekstri bankans, skal skiptameðferð fara eftir ákvæðum 43. og 44. gr. Renni bankinn hins vegar saman við aðra innlánsstofnun, sem þannig yfirtekur hann, eða sameinist annarri eða öðrum innlánsstofnunum með þeim hætti, að úr stofnununum er mynduð ný innlánsstofnun, gilda ákvæði almennrar löggjafar um hlutafélög að öllu leyti um slit hlutafélagsbankans.

Um 43. gr.

Hér eru sett ákvæði um sérstaka skilastjórn, sem annast skal skiptameðferð á búi viðskiptabanka. Einstök ákvæði greinarinnar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 44. gr.

Í þessari grein er mælt fyrir um, að búi hlutafélagsbanka verði ekki tekið til gjaldþrotaskipta eftir almennum lögum um gjaldþrotaskipti. Rekstur hlutafélagsbanka sem annarra innlánsstofnana er þess eðlis, að nauðsynlegt er talið að hafa sérstakt opinbert eftirlit með honum. Margvíslegar reglur eru settar til að tryggja sem heilbrigðastan rekstur þeirra, þ. á m. um lausafjár- og eiginfjárstöðu. Ef út af þessum reglum er brugðið, kemur til sérstakrar málsmeðferðar og úrræða, sbr. einkum 41. gr. Reglur almennrar gjaldþrotaskiptalöggjafar eru því einar sér ekki fullnægjandi. Hins vegar er heppilegt, að beitt sér tilteknum ákvæðum almennrar gjaldþrotaskiptalöggjafar við meðferð bús hlutafélagsbanka, þ. e. þeim reglum, sem með góðu móti eiga við. Er vísað til þeirra reglna í greininni. Hér er einkum um að ræða ákvæði laganna um kröfur á þrotabú, gagnkvæma samninga, riftun ráðstafana þrotamanns og fullnustu sérstakra réttinda. Frestur til höfðunar riftunarmáls er hér hafður lengri en í gjaldþrotalögum eða eitt ár í stað sex mánaða.

Um 45. og 46. gr.

Greinar þessar gefa ekki tilefni til sérstakra skýringa.

Um 47. gr.

Viðskiptabankarnir hafa verið undanþegnir skyldu til að greiða tekjuskatt og eignarskatt. Þeim hefur, samkvæmt lögum um tekjustofna sveitarfélaga, verið gert að greiða landsútsvar og hafa því verið undanþegnir álagningu aðstöðugjalds til sveitarfélags. Þeir bankar, sem hafa rétt til að versla með erlendan gjaldeyri, hafa samkvæmt lögum um umboðspóknun og gengismun gjaldeyrisbankanna (lögum nr. 40/1969) orðið að greiða ríkissjóði 60% af heildartekjum sínum vegna mismunar sölugengis og kaupgengis gjaldeyris svo og 60% af póknun þeirri, sem þeir taka af viðskiptamönnum sínum fyrir þjónustu við yfirfærslu fjár til útlanda. Gengismunur ræðst af ákvörðunum Seðlabanka um skráningu kaup- og sölugengis gjaldeyris. Gjaldskrá bankanna um þóknunir fyrir gjaldeyrisviðskipti skal, samkvæmt lögum um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála, samin og útgefin af Seðlabankanum í samráði við gjaldeyrisviðskiptabankana.

Meðal þeirra atriða, sem mestu ráða um afkomu viðskiptabanka, eru eftirfarandi: 1) vaxtamismunur, þ. e. mismunur á út- og innlánsvöxtum, 2) þóknun, sem tekin er fyrir ýmsa þjónustu, sem viðskiptabanki veitir, 3) rekstrarkostnaður og 4) ráðstöfun eigin fjár, þ. e. a. s. hvort það hefur verið fest í fasteignum eða öðrum verðtryggðum fjármunum, fremur en að vera bundið í venjulegum útlánnum. Á undanförunum árum hefur viðskiptabanki ekki haft heimild til þess að ákveða vexti af inn- og útlánnum né heldur hefur viðskiptabanki haft heimild til þess að setja af sjálfsdáðum gjaldskrá fyrir alls konar þjónustu. Stjórnvöld hafa því í rauninni haft afkomu viðskiptabanka í hendi sér. Eftir á er hægt að halda því fram, að það hefði gilt viðskiptabankana sem heild einu máli, hvort þeir hefðu verið undanþegnir tekju- og eignarskatti, eða hitt, að á einhvern veginn mældar hreinar tekjur og hreina eign hefðu verið lagðir skattar, en bönkunum svo verið bættar skattgreiðslurnar með hærri vaxtamun.

Á meðan skattalög höfðu ekki verið löguð að almennum verðbreytingum hefði tekju-skattsskylda bankanna þó leitt til eyðingar eigin fjár þeirra á skömmum tíma. Á þessu er ekki sama hættu og áður eftir að verðbreytingafærslur komu til skjalanna. Á hinn bóginn þarf skattlagning banka nákvæmrar yfirvegunar við. Taka verður tillit til margvíslegra sérstakra atriða í rekstri banka og setja viðeigandi reglur um reikningsskil þeirra. Má í þessu sambandi nefna vaxtafyrirfærslur milli ára, niðurfærslu viðskiptakrafna, fyrningu vafasamra lána og skuldbindingar gagnvart lífeyrissjóðnum. Þá er einnig álitamál, hvort verðbreytingafærslur ættu að fylgja sömu reglum og nú eru í skattalögum. Þá ber brýna nauðsyn til, að fastar reglur séu um eiginfjárstöðu. Loks er mikilvægt, að þess sé gætt, að hliðstæðar reglur gildi um allar tegundir innlánsstofnana.

Af þeim sökum, sem hér hefur verið gerð grein fyrir, er í þessu frumvarpi lagt til, að tekju- og eignarskattsfrelsi bankanna haldist óbreytt nema sérstaklega sé um það mælt í lögum. Eðlilegt væri, ef til slíkrar skattskyldu kæmi, að um hana væru sett ákvæði í almenn skattalög að málinu vandlega athuguðu og hún þá í kjölfarið á þeirri breytingu, að vaxta-ákvörðun væri í höndum viðskiptabankanna sjálfra.

Ákvæði 2. mgr. eru í samræmi við gildandi lög.

Um 48. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru í meginatriðum samhljóða ákvæðum gildandi laga um ríkisviðskiptabankana og ákvæðum þeim um þagnarskyldu, sem nú er að finna í reglugerðum og samþykktum hlutafélagsbankanna.

Um 49. gr.

Grein þessi er efnislega samhljóða ákvæðum gildandi laga um einstaka banka.

Um 50. gr.

Fyrri mgr. þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir, að ekki verði gefnar út sérstakar reglugerðir um starfsemi hlutafélagsbankanna, eins og nú er, ef frumvarp þetta verður að lögum. Sömu ákvæðin eru að miklu leyti í samþykktum og reglugerðum. Einfaldara er því, að bankarnir starfi einungis á grundvelli laganna og staðfesta samþykktu.

Um 51. gr.

Grein þessi þarfnast ekki skýringa að öðru leyti en því, að hér er notað tækifæri til þess að fella úr gildi lög um sveitabanka og Ríkisveðbanka Íslands, en þessi lög hafa verið í gildi yfir fjóra áratugi án þess að ákvæði þeirra hafi nokkurn tíma komið til framkvæmda.

Um ákvæði til bráðabirgða.

Ákvæði 1. og 2. gr. þarfnast ekki skýringa.

Í 3. gr. er mælt fyrir um lengd þess frests, sem talið er hæfilegt að viðskiptabönkum sé veittur til að samræma reglugerðir sínar eða samþykktir ákvæðum laganna. Þá er viðskiptabönkum í 4. gr. veittur eins árs frestur frá gildistöku laganna til að koma eiginfjárstöðu sinni og lánum til einstakra aðila í rétt horf.